

УДК 336.711.6

Дзямулич М. І., к.е.н., доцент,

Чиж Н. М., к.е.н., доцент

Луцький національний технічний університет

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВ В КРИЗОВИХ УМОВАХ

Розглянуто питання щодо особливостей регулювання ліквідності комерційних банків та особливості операційного інструментарію регулювання ліквідності Національним банком України в аспекті регулювання недостатньої та надлишкової ліквідності банків.

Дзямулич М. І., Чиж Н. М.

Дзямулич Н. И., Чиж Н. М.

ОБЕСПЕЧЕНИЕ ЛИКВИДНОСТИ БАНКОВ В КРИЗИСНЫХ УСЛОВИЯХ

Рассмотрены вопросы особенности регулирования ликвидности коммерческих банков и особенности операционного инструментария регулирования ликвидности Национальным банком Украины в аспекте регулирования недостаточной и избыточной ликвидности банков.

Dzyamulych M., Chyzh N.

PROVIDING LIQUIDITY OF BANKS IN CRISIS

The stability of the banking system largely depends on ensuring the proper level of bank liquidity and the maintenance of the national money alone. A substantial amount of money is concentrated directly in the system. National Bank of Ukraine, of course, is trying to regulate the financial stability of the banking system through legislative and regulatory impact on the liquidity of commercial banks by establishing mandatory provisions for certain types of operations and liquidity standards setting. In this respect it should be noted that the activities of the National Bank in financial and currency markets, which is carried out to prevent the devaluation of the national currency, in some cases, can lead to deterioration in the liquidity of commercial banks. Currently, we see the consequences of unbalanced policy of the NBU, which was conducted during the 2010-2012 biennium. When simultaneous large-scale foreign exchange intervention, and refinancing significantly depleted foreign exchange reserves and money supply increased too. As a result – this distorted situation in the money market and led to a surge in inflation, and in the banking sector resulted in including the liquidity problems. Accordingly, the issue of bank liquidity, especially in a negative transformation of the financial markets and in the economy as a whole, is of particular importance because it is the dominant factor in the stability of the national financial system.

Постанова проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Стабільність банківської системи значною мірою залежить від забезпечення на належному рівні банківської ліквідності та підтримання курсу національної грошової одиниці. При цьому значний обсяг грошової маси зосереджується безпосередньо у банківській системі. Національний банк України, звичайно ж, намагається регулювати фінансову стабільність банківської системи за допомогою нормативного та директивного впливу на ліквідність комерційних банків шляхом створення обов'язкових резервів під певні види операцій та встановленням нормативів ліквідності. В даному аспекті

варто зауважити, що діяльність Національного банку на фінансових і валютних ринках, котра проводиться з метою запобігання девальвації національної грошової одиниці, в певних випадках може призвести до погіршення ситуації з ліквідністю комерційних банків. В даний час бачимо наслідки невваженої політики НБУ, котра проводилася протягом 2010–2012 рр., коли одночасне проведення масштабних валютних інтервенцій і операцій з рефінансування істотно виснажили золотовалютні резерви НБУ та надмірно збільшили грошову пропозицію. Як наслідок – це спотворило ситуацію на грошовому ринку й призвело до сплеску інфляції, а у банківській сфері вилилося в тому числі й у проблеми з ліквідністю. Відповідно, питання забезпечення банківської ліквідності, особливо в умовах негативних трансформацій на фінансових ринках та в економіці держави загалом, набуває особливого значення, оскільки вона є домінуючим фактором стабільності національної фінансової системи.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Дослідженню питань банківської ліквідності приділяється значна увага як вітчизняних, так і іноземних науковців і практиків. Проблематика управління ліквідністю досить широко висвітлена у працях таких дослідників як: С. Братанович, Х. Грюнінг, У. Гулд, О. Лаврушин, А. Лобанов, П. Роуз, І. Волошин, В. Зінченко, Г. Карчева, О. Ковальов, О. Кіреєв, В. Кротюк, О. Куценко, М. Сорокін та ін.

Однак більшість досліджень у даному напрямі пов'язана з висвітленням специфіки світових стандартів та підходів до управління ризиком ліквідності банку. Водночас, проблеми, які виникають на фінансових ринках і виливаються на функціонування банківської системи потребують більш уважного розгляду питань регулювання ліквідності, врахування аспектів, пов'язаних з впливом такого регулятивного впливу на національну економіку і фінансово-кредитну систему зокрема.

Цілі статті. Метою публікації є дослідження системи забезпечення ліквідності комерційних банків за рахунок регулювання доступності грошової маси в умовах економічної кризи, а також з'ясування ефективності проведення грошово-кредитної політики Національного банку в аспекті регулювання банківської ліквідності.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Регулювання

ліквідності комерційних банків в Україні, котре проводить НБУ, варто відзначити дві основних групи інструментів, котрі використовуються Національним Банком в даному аспекті. По-перше, це – нормативи ліквідності, котрі віднесені до обов'язкових показників, значення котрих повинні в обов'язковому порядку підтримувати банки. І по-друге – це операції НБУ по рефінансуванню комерційних банків, депозитні операції, операції на відкритому ринку з державними цінними паперами, а також стабілізаційні кредити. Також до інструментів, що мають відношення до регулювання ліквідності відносять обов'язкове резервування, однак, як показує практика, вплив даного інструменту на ліквідність банків останнім часом не є надто визначальним. Відтак, необхідно розглянути специфіку використання основних двох груп регулювання ліквідності в аспекті відповідності їх сучасним умовам нестабільності та нечіткої прогнозованості ситуації на фінансових ринках.

Найбільш загрозливими в поточній ситуації фінансово-економічної кризи 2014 р. стали дисбаланси у відношенні довгострокових депозитів і довгострокових кредитів в іноземній валюті, що свідчить про тенденцію заміщення внутрішньої довгострокової ресурсної бази депозитного характеру в іноземній валюті іншими джерелами, насамперед іноземними запозиченнями. Напрями руху останніх є найбільш непередбачуваними особливо в умовах зростаючої нестабільності на міжнародних фінансових ринках та наміченого переходу України до монетарного режиму, що базується на цінній стабільності та гнучкому курсоутворенні.

Тому для вирішення проблеми розбалансування пасивів та активів банків за строковістю та видами валют, а також накопичення ризиків у банківській системі обґрунтованою є необхідність посилення ролі економічних нормативів, насамперед нормативів ліквідності, в регулюванні банківської ліквідності на мікрорівні.

Як відомо, дотримання даних нормативів призначене сприяти забезпеченню ліквідності комерційних банків. В той же час, адекватне відстеження динаміки нормативів ліквідності дозволяє оцінити тенденції змін стану банківської ліквідності, що є вихідним елементом формування заходів у сфері управління ліквідністю. Таким чином, можна стверджувати, що ліквідність банку має бути ефективним інструментом системи фінансового планування, оскільки нестача, як і надлишок ліквідності спроможні генерувати негативні

впливи на банківські ресурси, що, у свою чергу, знизить ефективність їх використання.

Зрозуміло, що низький рівень ліквідності будь-якого банку відчутно обмежує його платоспроможність, спричиняє втрату довіри клієнтів, а відповідно – ускладнює можливості по залученню депозитних ресурсів і доступ до зовнішніх джерел фінансування, які необхідні для підтримки ліквідності. Наслідком цього можуть стати дефіцит фінансових ресурсів, зниження рівня прибутковості банку тощо. Проблеми з недостатньою ліквідністю також можуть перерости у кризу ліквідності і навіть банкрутство та припинення діяльності банківської установи. А враховуючи тісні взаємозв'язки між комерційними банками, логічним є й те, що криза ліквідності одного банку може поширитись на інші, створюючи загрозу дестабілізації усєї банківської системи.

Досвід розвинених країн Європи та Північної Америки у сфері використання інструментів регулювання ліквідності в процесі реалізації грошово-кредитної політики показує, що центральні банки останнім часом надають перевагу більш гнучким інструментам, які впливають на грошову пропозицію банків шляхом формування певних умов на ринку. Це зумовлено тим, що обов'язкові резерви є інструментом потужної та недостатньо керованої дії, пов'язаної з мультиплікативним ефектом. Тому використання цього інструмента характеризується обережністю у застосуванні та нечастими змінами їх норми. У використанні мінімальних обов'язкових резервних вимог, як монетарного інструмента, спостерігається загальносвітова тенденція до зменшення норми резервування. Одним з поширених підходів в даному аспекті є «балансовий метод», який полягає у проведенні аналізу ліквідності за банківським балансом, де відображені кількісні зміни у попиті і пропозиції ліквідності [1, с.41-44].

Загалом можна стверджувати, що наявний інструментарій НБУ стосовно регулювання ліквідності банків в аспекті проведення банківських операцій на даний час має на меті, перш за все, створювати вплив на абсолютно ліквідні кошти комерційного банку, збільшуючи або зменшуючи їх обсяг і, з іншого боку, малоефективний в аспекті регулювання короткострокової ліквідності банків, адже вплив на групи активів вторинної ліквідності практично не відбувається [2, с. 214] Таким чином, можна стверджувати, що регулювання ліквідності з боку Національного банку за рахунок

проведення операцій на міжбанківському ринку справляє вплив головним чином на миттєву ліквідність комерційних банків і є малоефективним стосовно регулювання загальної їх ліквідності, адже головним спрямуванням цих операцій є регулювання обсягу грошових коштів, що знаходяться на рахунках у банківській системі.

Висновки. Зважаючи на вищезазначене, на нашу думку варто запропонувати НБУ здійснювати забезпечення ліквідності комерційних банків в умовах поточної економічної кризи шляхом обмеження надлишкової ліквідності банків та підтримки її на природному рівні, відповідно до раніше встановлених вимог Національного банку. Разом з тим необхідно обмежити нормативне збільшення розміру капіталу банків, оскільки це призводить до відволікання частини робочих коштів з активних операцій.

Разом з тим, до числа обов'язкових нормативів, що встановлюються Національним банком, варто було б увести й кілька додаткових показників, які повинні впливати на діяльність комерційних банків у середньо- та довгостроковому періоді й бути інструментом її регулювання.

Таким чином, побудова адекватної системи управління ліквідністю дозволить більш комплексно розв'язати проблему регулювання ліквідності комерційних банків шляхом переорієнтації їх діяльності не на спекуляції у фінансовому секторі, а на підтримку реальної економіки держави.

- 1.Алексеев А. Финансова психотерапия. Для предотвращения повномасштабной паники вкладников НБУ зважився на экстренные непопулярные меры / А. Алексеев // Зеркало тижня. – №39 (718). – 18–24 жовтня 2008 р.
- 2.Дзямучич М. І. Специфіка регулювання НБУ ліквідності комерційних банків / М. І. Дзямучич, Н. М. Чиж // Економічний форум. – 2012. – №4. – С. 310–315.